

2017 | 4

■ A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESÍTŐJE

■ A TARTALOMBÓL

- *SUDÁR BALÁZS*
TURUL SZAVUNK MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI
HÁTTERÉHEZ
- *BÁCSATYAI DÁNIEL*
II. ANDRÁS ANGLIAI KÖVETEI
- *KÁDAS ISTVÁN*
PECSÉTHASZNÁLAT A KÉSŐ KÖZÉPKORI
SÁROS MEGYÉBEN
- *NAGY LEVENTE*
BRANKOVICS SZÁVA ÉS AZ ERDÉLYI
ROMÁN REFORMÁCIÓ
- *KOVÁTS ANTAL ANDRÁS*
SVÁJCIAK MAGYARORSZÁGON, 1867–1990
- *SIMON ATILA*
KASSA HÁROM MEGSZÁLLÁSA
- *APOR PÉTER*
AZ ALTERNATÍV DEMOKRÁCIA
NYOMORÚSÁGA, 1968–1973
- SIPOS PÉTER (1935–2017)

TÖRTÉNELMI SZEMLE

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESÍTŐJE
LIX. ÉVFOLYAM, 2017. 4. SZÁM

Szerkesztők

TRINGLI ISTVÁN (felelős szerkesztő)

FÓNAGY ZOLTÁN, NEUMANN TIBOR, OBORNI TERÉZ, PÓTÓ JÁNOS (rovatvezetők)
GLÜCK LÁSZLÓ (szerkesztőségi munkatárs)

Szerkesztőbizottság

FODOR PÁL (elnök),

BORHI LÁSZLÓ, ERDŐDY GÁBOR,

GLATZ FERENC, MOLNÁR ANTAL, ORMOS MÁRIA,

OROSZ ISTVÁN, PÁLFFY GÉZA, PÓK ATTILA, SOLYMOSI LÁSZLÓ,

SZAKÁLY SÁNDOR, SZÁSZ ZOLTÁN,

VARGA ZSUZSANNA

A szerkesztőség elektromos postája: tortenelmiszemle@btk.mta.hu

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNYOK

- Nagy Levente: Mártír vagy kalandor? Brankovics Száva és az erdélyi román reformáció I. Apafi Mihály idejében 525
- Kováts Antal András: Svájciak a magyar történelem sodrában, 1867–1990 543
- Simon Attila: Kassa három megszállása. Párhuzamok és tanulságok 569
- Apor Péter: Az alternatív demokrácia nyomorúsága. Ideológia, politikai nyelv és az ellenzéki lehetőség Magyarországon, 1968–1973 591

MŰHELY

- Sudár Balázs: Turul szavunk művelődéstörténeti háttéréhez 605
- Bácsatyai Dániel: II. András angliai követei 621
- E. Kovács Péter: Magyar zászlók velencei kézen 633
- Kádas István: Cum sigillo nostro. A késő középkori Sáros megye pecséthasználata 637
- Szaszkó Elek: A szódi uradalom 1517/1518. évi számadásjegyzéke (Adatok a Gersei Pető család dél-alföldi birtoklásáról) 655
- Ábrahám Barna: „Más nemzeteknél, mint a szászoknál...” Ortodoxia és lutheranizmus kölcsönhatásai a dualizmus kori Erdélyben 683

MÉRLEG

- A kapitalizmus rövid története (*Trädler Henrietta*) 691

MEGEMLÉKEZÉS

- Sipos Péter (1935–2017) (*Simándi Irén*) 699

Sipos Péter (1935–2017)

Szomorú hírt tett közzé a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete: 2017. június 6-án, életének 82. évében elhunyt Sipos Péter.

A nagy tudású és jó tollú történész 1935. május 3-án született Budapesten. 1953-ban a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban érettségizett. 1958-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett történelemtanári oklevelet, majd 1961-ben a kiegészítő szak elvégzése után magyar nyelv- és irodalomtanári diplomát kapott. 1958 és 1962 között a budapesti Széchenyi István Kereskedelmi Tagozatú Közgazdasági Technikumban magyar irodalmat és történelmet tanított. 1962-ben ösztöndíjas aspiráns volt az MSZMP KB Párttörténeti Intézetében, ahol 1966-ban tudományos munkatárs lett. 1968-ban védte meg a szakmai berkekben is figyelmet keltő kandidátusi disszertációját: *Imrédy Béla miniszterelnöksége és a Magyar Megújulás Pártja*. A könyv alakban is megjelent írás sok olvasóhoz jutott el, megalapozva Sipos Péter ismertségét.

Ettől kezdve igen sokat publikált: 1970-től 26 önálló kötete, valamint tanulmányai 45 könyvben és 78 folyóiratban jelentek meg. Ezek mellett sajtó alá rendezett, jegyzetekkel és bevezető tanulmánnyal látott el több forráskiadványt. Tankönyvíróként is megismerhettük nevét, a rendszerváltás után új gimnáziumi tankönyvet írt (társszerzőkkel) az 1914–1990 közötti időszakról.

A történelemtudományok doktora címet 1990-ben nyerte el. Disszertációja az általa kutatott legfontosabb periódusból a szakszervezeti tematikát összegezte: *A szocialista szakszervezeti mozgalom története Magyarországon 1919–1944*. Idézet egyik opponense véleményéből: „A szerző az összes fellelhető (fennmaradt) levéltári forrást és nagy volumenű nyomtatott forrásanyagot felkutatta és alapos forráskritikával kezelte forrásanyagát. [...] Ki kell emelni a szerző – higgadt – szemléletét, tudományos megállapításainak megalapozott voltát, s az érdemi leszámolást a vulgáris, dogmatikus felfogással, nézetekkel.”

1991 és 2007 között a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének tudományos tanácsadójaként dolgozott. Fő kutatási területe megmaradt, de szélesedett – a 20. századi magyar és egyetemes történelemmé bővült. Széles körben keltettek visszhangot a Horthy-rendszer belpolitikájával foglalkozó írásai; monográfia formájában végül ugyan nem készült el, de sok rész tanulmányban foglalkozott Horthy Miklós életével; markánsan fogalmazott, ezért is máig vitatott Mindszenty Józsefről társszerzővel írt dolgozata. Írásaiban továbbra is fog-

lalkozott a munkásmozgalommal: összefoglalót írt a magyar szociáldemokrata párt 1919–1944 közötti történetéről, a szakszervezetek 1919–1989 közötti tevékenységéről. Kutatta Magyarország külpolitikájának fontos mozzanatait, visszanézve 1918-ig, illetve kiterjesztve egészen 1990-ig. Ezen belül hangsúlyosan dolgozta fel a II. világháború eseményeit.

A Magyar Akkreditációs Bizottság értékelése szerint „Sipos Péter akadémiai doktori fokozatának megszerzése óta is töretlen lendülettel kutat és publikál. Részt vállal a tudományos ismeretterjesztésben ugyanúgy, mint a történelemtanárok továbbképzésében. A történettudomány helyzetét és lehetőségeit meghatározó bizottságok, szervezetek kulcsfontosságú pozíciót betöltő tagja. Munkái jelen vannak a szakmai közéletben. Ezt támasztják alá a munkáira való hivatkozások is.”

Tudományszervező, ismeretterjesztő munkássága is jelentős. 1979-től 2012-ig tagja volt a *História* című folyóirat szerkesztőségének, s megalakulásától a folyóirat megjelenését biztosító História Alapítvány Kuratóriumának. Ő szerkesztette a kezdetektől a folyóirat 20. századi rovatát. Elismert volt munkája a *Századok* szerkesztőbizottságában.

Ezek mellett is sokrétű munkát végzett a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottságában, s több akadémiai műhelyben: a II. Világháború Története Albizottság tagja, majd elnöke, a Második Világháború Történetének Nemzetközi Bizottsága tagja, majd magyar tagozatának elnöke, a Magyar–Finn Történész Vegyesbizottság elnöke. Sokáig volt tagja az Eötvös Loránd Tudományegyetem Habilitációs Bizottságának. Két cikluson át látta el a Magyar Történelmi Társulat titkári teendőit, tagja volt az igazgatóválasztmánynak, ügyvezető titkára a Magyar–Osztrák Munkásmozgalomtörténeti Vegyesbizottságnak, tagja a Bolgár–Magyar Történész Vegyesbizottságnak.

Rendszeresen bírált akadémiai doktori disszertációkat, kandidátusi, majd PhD-értekezéseket. Részt vett OTKA-, OKTK-, AKP- és egyéb pályázatok értékelésében. A médiában is egyre ismertebb lett: gyakran végzett lektorálási és szakértői munkát, főleg az HBO, a Duna Televízió és a Magyar Televízió megbízásából. Közreműködött televíziós műsorokban és rádiós beszélgetésekben.

Kedvelt előadója volt tudományos konferenciáknak Magyarországon és külföldön, előadott német, angol és orosz nyelven. Konferenciárszvételeinek fontosabb, illetve érdekesebb állomásai voltak: Berlin, Bécs, Bréma, Helsinki, Kolozsvár, Linz, London, Marburg, Montreal, Odense, Oslo, Oxford, Toronto, Varsó, Jyväskylä, Teherán. Magyarországon főleg a munkahelyei által szervezett ülészekokon lépett fel, illetve az Európa Intézetben.

Egyetemi oktató volt. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán a Horthy-korszak témaköreiből megbízott előadóként szemináriumokat tartott, majd 1993-tól az ELTE Russzisztikai Intézet oktatási programjában „A Szovjetunió külpolitikája” címmel vezetett szemináriumokat. 1986-ban címzetes egyetemi docensi, 1993-ban címzetes egyetemi tanári oklevelet kapott.

2000 decemberében habilitált. A Budapesti Corvinus Egyetemen az egyetem nemzetközi kapcsolatok szakán 1993-tól megbízott előadó, 1999-től tudományos

tanácsadó. „A nemzetközi kapcsolatok története 1815–1945”, valamint „A magyar külpolitika története 1918–1998” tematikából tartott előadásokat. Rendszeresen volt konzulense egyetemi hallgatóknak, segítette magyar és külföldi doktoranduszok munkáját. 2003-ban nevezték ki az egyetem professzorává.

Sipos Péter talán a *Históriában* publikált cikkeivel vált leginkább ismertté. Írásai érthetőek, szépen fogalmazottak, tárgyilagosságra törekvőek. A 20. századi magyar történelem fontos eseményei mellett a kevésbé feltárt részletekkel is megismertette olvasóit. Az ismeretterjesztő cikkeihez ugyanolyan pontos és gondos levéltári kutatásokat végzett, mintha egy monográfián dolgozna. Leggyakrabban a különböző levéltárakban és könyvtárakban lehetett vele találkozni. Fáradhatatlanul kutatott és írt. Figyelemmel kísérte és segítette kollégái és a fiatal kutatók tudományos munkáját. Lehetőséget adott írásaik publikálására a *História* hasábjain.

Barátai, kollégái, tanítványai őrzik emlékét.

Simándi Irén

CONTENTS

STUDIES

Levente Nagy: Martyr or Adventurer? Sava Branković and the Romanian Reformation in Transylvania during the Principality of Mihály Apafi I	525
Antal András Kovács: Swiss in the Flow of Hungarian History, 1867–1990	543
Attila Simon: The Three Occupations of Kassa. Parallels and Morals	569
Péter Apor: The Misery of Alternative Democracy. Ideology, Political Language and the Possibilities of Opposition in Hungary, 1968–1973	591

WORKSHOP

Balázs Sudár: On the Cultural Historical Background of the Hungarian Word <i>Turul</i>	605
Dániel Bácsatyai: King Andrew II's Envoys in England	621
Péter E. Kovács: Hungarian Banners in Venetian Hands	633
István Kádas: Cum sigillo nostro. Seal Usage in Late Medieval Sáros County	637
Elek Szaszko: The Registry of the Revenues and Expenses of the Szódi Manor from 1517/1518 (Contributions to the possessions of the Gersei Pető family in the southern region of the Great Hungarian Plain)	655
Barna Ábrahám: „With other nations like Saxons...” Interactions between Orthodoxy and Lutheranism in Transylvania in post-1867 Hungary	683

REVIEW ARTICLE 691

COMMEMORATION 699

E számunk szerzői

ÁBRAHÁM BARNÁ PhD, tud. munkatárs (MTA BTK TTI) • APOR PÉTER PhD, tud. munkatárs (MTA BTK TTI) • BÁCSATYAI DÁNIEL PhD, fiatal kutató (MTA BTK TTI) • KÁDÁS ISTVÁN, tud. segédmunkatárs (MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport) • E. KOVÁCS PÉTER, a történelemtudományok kandidátusa, tud. főmunkatárs (MTA BTK TTI) • KOVÁTS ANTAL ANDRÁS PhD, történész • NAGY LEVENTE, dr. hab., tszv. egy. docens (Eötvös Loránd Tudományegyetem) • SIMÁNDI IRÉN PhD, főiskolai tanár (Kodolányi János Főiskola) • SIMON ATTILA, dr. hab., történész (Selye János Egyetem / Fórum Kisebbségkutató intézet) • SUDÁR BALÁZS PhD, tud. főmunkatárs (MTA BTK TTI) • SZASZKÓ ELEK PhD, történész • TRÁDLER HENRIETTA, tud. kutató (Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete, Kőszeg)

MTA BTK TTI = Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézete

Folyóiratunk közlési szabályzata a www.tti.btk.mta.hu honlapon olvasható